

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що впровадження навчання філософії через релігієзнавство в загальній освіті дає змогу досягнути: плюралізму, позарелігійних шляхів етичної освіти, громадянської освіти як частини циклу суспільствознавчого навчання.

ЯКІСТЬ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ПОКАЗНИК КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Малієнко Юлія,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Модернізація освіти початку ХХІ ст. зумовлює переорієнтацію навчального процесу на формування в учнів якостей, необхідних для застосування здобутих знань, набутих умінь, мотивацій, способів діяльності для успішного розв'язання проблем у навчанні та житті. Саме тому пріоритетного значення набуває компетентизація освіти – процес формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

У зв'язку з цим закцентуємо увагу на двох аспектах, пов'язаних із компетентнісним поступом української педагогіки. Перший – необхідність розуміння усіма учасниками освітнього процесу предметних компетентностей як основних показників якості освіти учнів; другий – потреба у динамічному реагуванні педагогічної науки на виклики власне компетентнісного підходу до навчання історії.

Ключовими дефініціями нашого дослідження є два взаємопов'язаних поняття: «якість освіти» і «компетентісно орієнтоване навчання історії». Останнє ми розглядаємо під кутом зору його основного показника – предметної історичної компетентності. Зрозуміло, що обидва поняття і багатозначні, і вже мають розгалужений поняттєво-категоріальний апарат. Але, зважаючи на формат тез, обмежимося лише їх короткими тлумаченнями. Якість освіти – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності¹. У контексті нашого дослідження – це сукупність взаємопов'язаних якостей старшокласників: знань, умінь, способів діяльності, ставлень, набутих ними у процесі дослідження історії ХХ – початку ХХІ ст., відповідно до запланованих цілей навчання і виховання, змісту предметної історичної компетентності.

Комплексним показником рівня якості історичної освіти є предметна історична компетентність – здатність учнів пізнавати минуле, заснована на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих у процесі навчання².

Характеризуючи сутнісні ознаки предметної історичної компетентності, варто пам'ятати, що вони постійно змінюються (зі зміною світу, зміною вимог до «успішного дорослого»); мають діяльнісний характер узагальнених умінь у поєднанні з предметними уміннями і знаннями в конкретних галузях (ситуаціях); виявляються в умінні здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в конкретній ситуації; пов'язані з мо-

тивацією на неперервну самоосвітню діяльність³. Із цих позицій ми аналізуємо останні дослідження, що засвідчило різновекторність науково-методичних напрацювань у сфері компетентнісного навчання історії. Основні проблеми зазначеного підходу аналізуються К. Бахановим, В. Власовим, Н. Гупаном, Т. Мацейків, О. Пометун, Т. Ремех та ін. Дослідницьку діяльність учнів як діяльнісний компонент предметної історичної компетентності розглядають у своїх працях І. Мороз, П. Мороз⁴. Моніторинг освітніх досягнень перебуває у центрі уваги В. Власова, Ю. Комарова, О. Мокрогоуза, є предметом уваги у матеріалах українського проекту «Якість освіти» тощо. Водночас зазначимо, що перелічені питання ще знаходяться на етапі науково-методичного становлення.

Як зазначалося, комплексним показником рівня якості історичної освіти є предметна історична компетентність старшокласників. У її складниках деталізується зміст курсів історії 10-11 класів: *хронологічний* – уміння орієнтуватися в історичному часі XX – початку XXI ст., розглядати суспільні явища відповідно до зазначеної епохи; *просторовий* – уміння орієнтуватися в історико-географічному просторі XX – початку XXI ст., встановлювати відповідні ієрополітичні зв'язки; *інформаційний* – уміння працювати з джерелами історичної інформації про історію XX – початку XXI ст., інтерпретувати їх зміст, аналізувати і пояснювати розбіжності в позиціях авторів; *логічний* – уміння визначати і застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій та явищ XX – початку XXI ст., розуміти множинність трактувань епохи; *аксіологічний* – уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну цінностям та уявленням епохи XX – початку XXI ст.

Як педагогічний феномен компетентність (зокрема, історична) має всі ознаки системи, здатної до самоорганізації, і, більше того, формується тільки через самоорганізацію. Компоненти компетентності – знання, досвід, особистісні якості – те, що розвивається за участі самої особистості через її діяльність та власну самоорганізацію⁵. Саме тому формування предметної історичної компетентності та її моніторинг неможливі без використання компетентнісних завдань, які є важливими засобами діагностики якості освіти. Насамперед, такі завдання пов'язані з перетворенням абстрактної історичної інформації на суб'єктно важливі, самостійно здобуті знання і стосуються усіх складників предметної історичної компетентності старшокласників.

Зазначена трансформація актуальна й тому, що компетентнісні завдання дають змогу учням і вчителям оцінити такі показники якості освіти, як: повнота, системність, мобільність, інтегративність, мотиваційність, здатність до рефлексії, формування власної позиції, уміння працювати в команді тощо. З-поміж інших це можуть бути джерелознавчі, рефлексійні, методологічні завдання, творчі, проектні, кластерні тощо. Водночас підкреслимо, що зазначена навчальна діяльність старшокласників апіорі передбачає роботу з різними джерелами історичної інформації про динаміку розвитку України і світу XX – початку XXI ст.

З огляду на проблему якості освіти не можемо оминати питання контролю знань. На думку В. Власова, це має бути діагностично-тематичний

контроль. Принципова відмінність діагностично-тематичного контролю крізь призму компетентнісного підходу від традиційних способів організації контрольних процедур у процесі навчання полягає у співвіднесенні з програмовими результатами навчання: за традиційної моделі контроль підпорядкованій меті конкретного уроку, який лише в ідеалі вписаний у систему уроків з теми⁶ (с. 192).

Насамкінець наведемо думку провідного дослідника компетентнісно орієнтованого навчання О. Пометун⁶ (с. 12). Компетентнісний підхід покликаний подолати прірву між освітою і вимогами життя. Ідея компетентнісно спрямованої освіти органічно пов'язана з тими педагогічними прецедентами, де утверджуються такі суспільно значущі цінності, як свобода вибору, творчий продукт, життєвий досвід, проектна діяльність учнів.

¹ *Загальна середня освіта. Якість освіти.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/yakist-osviti>

² *Концепція та програми викладання історії України в школі (проекти)* / [упоряд. та ред. Н. Яковенко, Л. Ведмідь]. Київ : ВД «Стилос», 2009. 87 с. URL: <http://uamoderna.com/images/urok-istorii/Concept>

³ Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/.../5/Holovan_competence.pdf

⁴ Мороз П., Мороз І. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методи. посіб. Київ, 2018. 96 с.

⁵ Родигіна І. В. *Компетентнісно орієнтований підхід до навчання.* Харків : Основа, 2005. 96 с.

⁶ Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. *Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі* : метод. посіб. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТИ КАЗАХСТАНУ – ІНВАРІАНТНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ

Мамось Біналі,

*в. о. декана факультету економіки та управлінських наук
Університету іноземних мов та ділової кар'єри, м. Алмати, Казахстан*

Модернізація змісту географічної освіти в Казахстані здійснюється за послідовного розвитку ідей її гуманізації, передбачаючи розширення туристсько-краєзнавчої діяльності, змісту і способів навчання. Це впливає із загальної мети дванадцятирічної географічної освіти, яка полягає у формуванні в підлітків цілісної географічної картини світу на основі засвоєння системи знань про природу, населення й господарство, формування у свідомості учнів необхідності засвоєння цінностей людства, моральних норм і правил цивілізованого спілкування та співжиття. Словом, зміни в житті казахстанського суспільства спричинили зміни мети, завдань і методів навчання. У освітній процес впроваджуються нові навчальні предмети (природознавство, екологія, краєзнавство, економіка, країнознавство) і сучасні педагогічні технології.

Опанування учнями туристських та краєзнавчих методів і підходів робить унікальний внесок географії у розвиток їх особистості, дає можливість кожному суб'єкту навчання віднаходити необхідні знання у досяг-